

technology factors as an imperative to improve the public administration system]. *Gosudarstvennoye i munitsipal'noye upravleniye. Uchenyye zapiski – State and municipal administration. Scholarly notes*, 2, 257-265 [in Russian].

Відомості про авторів

ГАЛИЧ Олександр Анатолійович – кандидат економічних наук, професор, перший проректор, Полтавська державна аграрна академія (36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, e-mail: galycholeksandr@gmail.com).

ДЕМИДКІН Олег Сергійович – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавська державна аграрна академія (36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, e-mail: oleg.demydkin@gmail.com).

HALYCH Oleksandr – Candidate of Economic Sciences, Professor, First Vice-Rector, Poltava State Agrarian Academy (36003, Poltava, 1/3, Skovorody Str., e-mail: galycholeksandr@gmail.com).

DEMYDKIN Oleh – Higher Education Degree Seeker of Doctor of Philosophy, Department of Public Management and Administration, Poltava State Agrarian Academy (36003, Poltava, 1/3, Skovorody Str., e-mail: oleg.demydkin@gmail.com).

ГАЛИЧ Александр Анатольевич – кандидат экономических наук, профессор, первый проректор, Полтавская государственная аграрная академия (36003, г. Полтава, ул. Сковороды, 1/3, e-mail: galycholeksandr@gmail.com).

ДЕМИДКИН Олег Сергеевич – соискатель высшего образования степени доктора философии кафедры публичного управления и администрирования, Полтавская государственная аграрная академия (36003, г. Полтава, ул. Сковороды, 1/3, e-mail: oleg.demydkin@gmail.com).

УДК 157.427

DOI: 10.37128/2411-4413-2021-2-12

**КАПІТАЛЬНІ
ІНВЕСТИЦІЇ:
НОРМАТИВНО-
ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ
ТА ОБЛІК**

ПОДОЛЯНЧУК О.А.,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки

ГУДЗЕНКО Н.М.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті проведено оцінку нормативно-правового регулювання та обліку капітальних інвестицій і визначено, що єдиного та точного терміну, який би визначав їх сутність досі ще не встановлено. Окреслено відмінність у визначеннях капітальних

інвестицій, що призводить до плутанини при їх оцінці та відображенні в системі рахунків обліку. Виокремлено два підходи до визначення сутності капітальних інвестицій у законодавчій базі: економічний та бухгалтерський. Представлено динаміку та структуру капітальних інвестицій за видами активів в Україні у розрізі 2015-2019 років. За результатами опрацювання нормативно-правової бази та наукових думок вчених, висловлено власну думку щодо дефініції капітальних інвестицій. Відзначено, що при організації обліку капітальних інвестицій важливе значення має їх оцінка, класифікація, обґрунтування об'єктів, а також віднесення витрат до складу поточних (для підтримання об'єкта в робочому стані) і віднесення вкладень до капітальних (поліпшення функціональних властивостей об'єкта). Сформовано узагальнену класифікацію капітальних інвестицій, що дасть змогу своєчасно та в повному обсязі систематизувати на рахунках обліку та відобразити у звітності об'єктивну та достовірну інформацію. З'ясовано, що однією із проблем обліку капітальних інвестицій є розподіл понесених витрат і вкладень між поточними витратами та капітальними інвестиціями. Рекомендовано суб'єктам господарювання розробляти власні критерії ідентифікації об'єктів капітальних інвестицій і відносити вартість ремонтних робіт (капітального ремонту) до складу капітальних інвестицій і затверджувати їх в обліковій політиці та наказі. З метою забезпечення об'єктивності інформації про капітальні інвестиції, обґрунтовано альтернативні зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку в частині рахунка «Капітальні інвестиції». Внесені пропозиції нададуть можливість розглядати капітальні інвестиції як окремий об'єкт обліку та здійснювати оцінку раціональності здійснюваних вкладень.

Ключові слова: капітальні інвестиції, облік, будівництво, придбання, створення, виготовлення, вирощування, поліпшення.

Рис.: 1. Табл.: 4. Літ.: 17.

CAPITAL INVESTMENTS: NORMATIVE LEGAL AND ACCOUNTING

PODOLIANCHUK Olena,
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Accounting and Taxation
in the Fields of the Economy*

GUDZENKO Nataliya,
*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation
in the Fields of the Economy,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article evaluates the legal regulation and accounting of capital investments and determines that a single and precise term that would determine their essence has not yet been developed. The difference in the definitions of capital investments is outlined, which leads to confusion in their evaluation and reflection in the system of accounting accounts. There are two approaches to determining the nature of capital investment in the legal framework: economic and accounting. The dynamics and structure of capital investments by types of assets in terms of 2015-2019 are presented. Based on the results of elaboration of the regulatory framework and scientific opinions of scientists, their own opinion on the definition of capital investment has been expressed. It is noted that in the organization of accounting for capital investments it is important to assess, classify, justify objects, as well as the allocation of costs to current (to maintain the object in

working order) and attribute investments to capital (improving the functional properties of the object). A generalized classification of capital investments is proposed, which will help to timely and fully systematize the accounts and reflect in the reporting of objective and reliable information. It was found that one of the problems of accounting for capital investments is the distribution of costs and investments incurred between current costs and capital investments. Entities are invited to develop their own criteria for identifying capital investment objects and assigning the cost of repairs (capital repairs) to capital investments and approve them in the accounting policy and order. In order to ensure the objectivity of the information on capital investments, alternative changes to the Chart of Accounts have been proposed in the part of the Capital Investments account. The submitted proposals will provide an opportunity to consider capital investments as a separate object of accounting and to assess the rationality of investments.

Key words: capital investments, accounting, construction, acquisition, creation, production, cultivation, improvement.

Fig.: 1. Tabl.: 4. Ref.: 17.

КАПИТАЛЬНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ И УЧЁТ

ПОДОЛЯНЧУК Е.А.,
кандидат экономических наук, доцент,
заведующая кафедрой учёта и налогообложения в отраслях экономики

ГУДЗЕНКО Н.М.,
кандидат экономических наук,
доцент кафедры учёта и налогообложения в отраслях экономики,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье проведена оценка нормативно-правового регулирования и учета капитальных инвестиций и определено, что единого и точного определения, которое бы раскрывало их сущность все еще не установлено. Раскрыты отличия в определениях капитальных инвестиций, что приводит к путанице при их оценке и отражении в системе счетов учета. Выделены два подхода к определению сущности капитальных инвестиций в законодательной базе: экономический и бухгалтерский. Представлена динамика и структура капитальных инвестиций по видам активов в разрезе 2015-2019 годов. По результатам обработки нормативно-правовой базы и научных мнений учёных, высказано собственное мнение относительно дефиниции капитальных инвестиций. Отмечено, что при организации учёта капитальных инвестиций важное значение имеет их оценка, классификация, обоснования объектов, а также отнесения расходов в состав текущих (для поддержания объекта в рабочем состоянии) и отнесения вложений в капитальные (улучшение функциональных свойств объекта). Предложена обобщенная классификация капитальных инвестиций, что будет способствовать своевременному и полному систематизированию на счетах учета и отражать в отчетности объективную и достоверную информацию. Установлено, что одной из проблем учёта капитальных инвестиций является распределение понесенных расходов и вложений между текущими расходами и капитальными инвестициями. Рекомендуются субъектам хозяйствования разрабатывать собственные критерии идентификации объектов капитальных инвестиций и относить стоимость ремонтных работ (капитального ремонта) в состав капитальных инвестиций, и утверждать их в учётной политике и приказе. С целью обеспечения объективности информации о капитальных инвестициях, предложены альтернативные

изменения в План счетов бухгалтерского учёта в части счёта «Капитальные инвестиции». Внесенные предложения предоставят возможность рассматривать капитальные инвестиции как отдельный объект учёта и осуществлять оценку рациональности понесённых вложений.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, учёт, строительство, приобретение, создание, изготовление, выращивание, улучшение.

Рис.: 1. Табл.: 4. Лит.: 17.

Постановка проблеми. Важливу роль у діяльності суб'єктів господарювання відіграють капітальні інвестиції, які характеризують склад витрат, що пов'язані з введенням у дію об'єктів необоротних активів та підтримання їх у робочому стані. При визначенні вартості капітальних інвестицій необхідно здійснювати об'єктивну оцінку вкладених у них ресурсів. Беззаперечним є той факт, що саме облік є інформаційним джерелом для визначення вартості інвестицій, тому достовірне відображення капітальних інвестицій у системі рахунків впливатиме на якість облікової інформації, представленої у фінансовій звітності.

Вдало відзначає Сергєєва Н.В. те, що недосконалість вітчизняної законодавчої бази в бухгалтерському обліку унеможлиблює чітке розмежування витрат по періодах (таких, як витрати на підтримання в стані, придатному до використання, ремонт, дослідження) та витрат капітального періоду. Здебільшого такий розподіл являє собою вибір професійного судження бухгалтера, що впливає з його компетентності та досвіду роботи. Це може призводити до заниження первісної вартості активу, неправильної оцінки та, відповідно, недостовірного відображення балансової вартості у звітності [14, с. 66].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових дослідженнях учених представлено значну кількість визначень інвестиційної діяльності та інвестицій, розкрито питання ефективності їх використання та альтернативні підходи до класифікації, охарактеризовано галузевий вплив на організаційно-методичне забезпечення обліку та аналізу, окреслено визначення вартості тощо. Вагомі напрацювання висвітлено в наукових дослідженнях Калетніка Г.М., Гончарук І.В., Ізмайлова Я.О., Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І., Гудзенко Н.М., Радевич Т.В., Сергєєвої Н.В., Хоменко М.М. та інших.

Сучасні вітчизняні здобутки в стратегії інвестування аграрного сектору економіки представлено в наукових дослідженнях Калетніка Г.М. Науковцем визначено основні перешкоди для створення сприятливих умов для залучення інвестицій у сільське господарство, серед яких: політична нестабільність, структурні обмеження, а саме: недосконала ринкова інфраструктура, антиконкурентне ринкове середовище; обтяжена процедура розподілу й отримання коштів державної підтримки; незавершена земельна реформа; складний доступ сільськогосподарських товаровиробників до фінансових інструментів; незбалансоване використання природних ресурсів; зміна клімату й екстремальні погодні явища (посухи тощо) [5, с. 87]. У дослідженнях Гончарук І.В. та Бабиної О.М. [1, с. 48] обґрунтовано концептуальний базис удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності для розвитку виробництва

енергії з альтернативних джерел, основою якого є сукупність концепцій суспільного розвитку. У попередніх дослідженнях авторів разом з Коваль Н.І. [9, с. 12] відзначено, що інвестиційна діяльність – це діяльність підприємства, яка передбачає вкладення коштів в основні засоби, інші необоротні або фінансові активи. Тобто, це діяльність, пов'язана зі здійсненням інвестицій у виробництво та фінансових інвестицій у статутні капітали суб'єктів ринку, корпоративні або державні цінні папери з метою отримання доходу від володіння ними. Ґрунтовні дослідження щодо обліку капітальних інвестицій висвітлено Сергєєвою Н.В. [14, с. 70], яка визначила загальні умови ідентифікації капітальних вкладень, а також здійснила їх уточнення для об'єктивного відображення в системі облікових рахунків. Загальні засади обліку капітальних інвестицій представлено в праці Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. [4, с. 120-123].

Відаючи належне науковим доробкам вчених, важливого значення в сучасних умовах господарювання суб'єктів підприємництва набуває уточнення дефініції капітальних інвестицій задля об'єктивності їх обліку та формування вартості.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є вивчення наукових думок та нормативно-правової бази щодо сутності та обліку капітальних інвестицій задля удосконалення класифікаційних ознак та альтернативних змін до Плану рахунків бухгалтерського обліку в частині капітальних інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія «інвестиції» у перекладі з латинської «investst» означає «вкладення». Тому в наукових публікаціях сформована думка, що інвестиції – це вкладення капіталу з метою його наступного збільшення. Такий підхід до тлумачення поняття «інвестиції» є основним у закордонній та сучасній вітчизняній методології. Проте, слід зазначити, що закордонні науковці певний період часу більший акцент при визначенні інвестицій робили саме на фінансових інвестиціях, тобто вкладенні у цінні папери. Таку ситуацію можна пояснити більшим розвитком ринку фінансових інструментів у міжнародній практиці. Що стосується вітчизняних науковців, то за радянських часів термін інвестиції взагалі не використовувався. Замість нього поширеним було використання терміну «капітальні вкладення», під яким розумілися витрати підприємств на створення нових, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення діючих підприємств та оновлення основних фондів, впровадження нової техніки у виробничих галузях народного господарства; будівництво об'єктів усіх галузей соціальної сфери та виконання проектних і геологорозвідувальних робіт. Таким чином, акцент робився на реальні інвестиції [15].

Необхідно підкреслити, що єдиного та точного терміну, який би визначав сутність капітальних інвестицій, досі ще не розроблено. Крім того, немає і єдиного звіту, де б акумулювалася інформація про капітальні інвестиції. Проводячи аналіз сутності поняття «капітальні інвестиції», необхідно зазначити, що впровадження даного терміну має набагато ширше тлумачення, ніж капітальні вкладення, і більш повно розкриває їхню економічну сутність [16, с. 106].

Із метою підтвердження вагомості дослідження, представимо динаміку капітальних інвестицій за видами активів в Україні (табл. 1) без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях за 2015-2019 роки.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами активів в Україні за 2015-2019 рр, млн.грн.

Показники – об'єкти інвестицій	Роки					Відхилення	
	2015	2016	2017	2018	2019	2019 р. ±	2019 р. ±
						2018 р.	2015 р.
Усього	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	45252,5	350862,5
Інвестиції в матеріальні активи	254730,9	347390,5	432039,5	542335,1	600568,1	58233	345837,2
з них							
будівлі житлові	45609,8	44864,9	53371,8	57395,9	58014,9	619	12405,1
будівлі нежитлові	43330,9	59398,3	65605,2	88846,1	100468,0	11621,9	57137,1
інженерні споруди	50948,7	67517,1	78563,5	111314,8	149153,5	37838,7	98204,8
машини, обладнання та інвентар	84423,2	123133,3	154721,7	187650,4	198455,3	10804,9	114032,1
транспортні засоби	19650,0	36685,7	60123,9	73926,2	65870,8	-8055,4	46220,8
земля	1441,8	1915,8	1994,0	1673,1	2230,0	556,9	788,2
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2762,6	3162,7	3727,9	4528,3	5999,8	1471,5	3237,2
інші матеріальні активи	6563,9	10712,7	13931,5	17000,3	20375,8	3375,5	13811,9
Інвестиції в нематеріальні активи	18385,5	11825,6	16422,0	36391,3	23410,8	-12980,5	5025,3
з них							
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	12457,8	4180,8	5717,7	23804,4	7309,4	-16495	-5148,4
програмне забезпечення та бази даних	4908,4	6315,5	8196,4	9476,4	10215,3	738,9	5306,9

Джерело: сформовано авторами за даними [6]

За даними таблиці 1 спостерігається, що протягом досліджуваного періоду відбувається зростання вартості капітальних інвестицій. У 2019 році у порівнянні з 2018 роком відбулося незначне зростання – на 45252,5 млн грн, а у порівнянні з 2015 роком – на 350862,5 млн грн. При цьому, основна частка капітальних інвестицій припадає на інвестиції у матеріальні активи (табл. 2): у 2015 році – 93,3%, у 2016 році – 96,7%, 2017 році – 96,3%, у 2018 році – 93,7%, 2019 році – 96,2%.

Вивчаючи нормативно-законодавчу базу, спостерігається «ресурсний» та «витратний» підхід до визначення досліджуваної категорії.

Так, відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний та екологічний ефект.

Також визначено, що інвестиції, які спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень [12].

Таблиця 2

Структура капітальних інвестицій за видами активів у 2015-2019 роках, %

Показники – об’єкти інвестицій	Роки					Відхилення	
	2015	2016	2017	2018	2019	2019 р. ± 2018 р.	2019 р. ± 2015 р.
	Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
Інвестиції в матеріальні активи	93,3	96,7	96,3	93,7	96,2	2,5	2,9
з них							
будівлі житлові	16,7	12,5	11,9	9,9	9,3	-0,6	-7,4
будівлі нежитлові	15,9	16,5	14,6	15,4	16,1	0,7	0,2
інженерні споруди	21,5	18,7	17,5	19,2	23,9	4,7	2,4
машини, обладнання та інвентар	30,9	34,3	34,5	32,4	31,8	-0,6	0,9
транспортні засоби	7,2	10,2	13,4	12,8	10,5	-2,3	3,3
земля	0,5	0,5	0,5	0,3	0,3	0	-0,2
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1,0	0,9	0,8	0,8	1,0	0,2	0
інші матеріальні активи	2,4	3,0	3,1	2,9	3,3	0,4	0,9
Інвестиції в нематеріальні активи	6,7	3,3	3,7	6,3	3,8	-2,5	-2,9
з них							
права на комерційні позначення, об’єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	1,8	1,8	1,8	1,6	1,6	0	-0,2
програмне забезпечення та бази даних	4,6	1,2	1,3	4,1	1,2	-2,9	-3,4

Джерело: сформовано авторами за даними [6]

Згідно з Податковим кодексом України (далі – ПКУ) [8], під капітальними інвестиціями розуміються господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об’єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації.

Визначення капітальних інвестицій також представлено у Наказі Державного комітету статистики та інтерпретується наступним чином: капітальні інвестиції – інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік [7].

Вважаємо, що кожне визначення, представлене в нормативних документах, має певні недоліки і доповнення. Так, у відповідності до Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиції характеризують вкладення лише в основні засоби. У ПКУ розширено об’єкти капітальних інвестицій, хоча і стисло: основні засоби, нематеріальні активи, об’єкти нерухомості. Проте, під це визначення, відповідно до Інструкції про застосування плану рахунків [3], підлягають й інші об’єкти: необоротні матеріальні активи та довгострокові біологічні активи. У Наказі Держкомстату об’єкти інвестицій окреслено за визначенням змісту необоротних активів. Таким чином, спостерігається відмінність у визначеннях капітальних інвестицій, що призводить до плутанини при їх оцінці та відображенні в системі рахунків обліку.

Щодо розкриття сутності капітальних інвестицій доречно звернути увагу на критичну оцінку визначень, обґрунтовану Радевич Т.В., яка виокремлює наступні суттєві недоліки визначення за ПКУ. По-перше, капітальні інвестиції – це все ж таки не господарська операція, а капітал, що вкладається у матеріальні та нематеріальні необоротні активи. По-друге, у даному визначенні немає мети, заради якої здійснюється інвестування, адже, інвестиційна діяльність відрізняється тим, що суб'єкт не просто купує, створює чи оновлює необоротні активи, а планує отримати від них економічні вигоди у майбутньому. По-третє, обмеження характеристики капітальних інвестицій операціями, пов'язаними з придбанням лише основних засобів і нематеріальних активів є не зовсім справедливим, адже амортизації підлягають й інші необоротні матеріальні активи та довгострокові біологічні активи, які виступають окремими об'єктами бухгалтерського обліку. По-четверте, придбані матеріальні та нематеріальні необоротні активи не відразу підлягають амортизації, а лише після їх введення в експлуатацію. При цьому, на практиці можуть виникати різні ситуації, в тому числі і придбання основних засобів заздалегідь, без наміру їх експлуатації найближчим часом [13, с. 65].

Підтримуючи думку автора, сумніви викликає міркування щодо розуміння капітальних інвестицій як вкладень капіталу у матеріальні та нематеріальні необоротні активи. Адже термін «капітал» має неоднозначне трактування. Враховуючи власні дослідження [10, с. 160] зазначимо, що капітал, у більш широкому розумінні характеризується, як усі джерела формування активів підприємства. Звідси, дане визначення використовується по відношенню як до джерел формування капіталу, так і до активів. Характеризуючи джерела, виокремлюється «пасивний капітал», який поділяється на власний і залучений (позиковий), а розкриваючи активи – «активний капітал», підрозділяючи його на основний (необоротні активи) і оборотний капітал (запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо). У більш вузькому визначенні «капітал» виражається вартістю основного та оборотного капіталу. У цьому випадку, капітал як сукупні ресурси, що використовуються в бізнесі, представляє його матеріально-речову основу.

У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (далі – ПСБО) 7 «Основні засоби» сформульовано: капітальні інвестиції у необоротні матеріальні активи – це витрати на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством. Одночасно визначено, що витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані (проведення технічного огляду, нагляду, обслуговування, ремонту тощо) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат [11].

Разом із тим, у Інструкції про застосування Плану рахунків [3] відзначено, що на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» здійснюється відображення витрат на придбання або створення матеріальних і

нематеріальних необоротних активів.

Такий підхід засвідчує недосконалість вітчизняної законодавчої бази бухгалтерського обліку і відсутність чіткого розмежування поточних витрат (таких як витрати на підтримання в стані, придатному до використання, ремонт, дослідження) та вкладень капітального характеру.

Вище викладене дає можливість наглядно представити різні підходи до визначення сутності капітальних інвестицій у законодавчій базі (рис. 1).

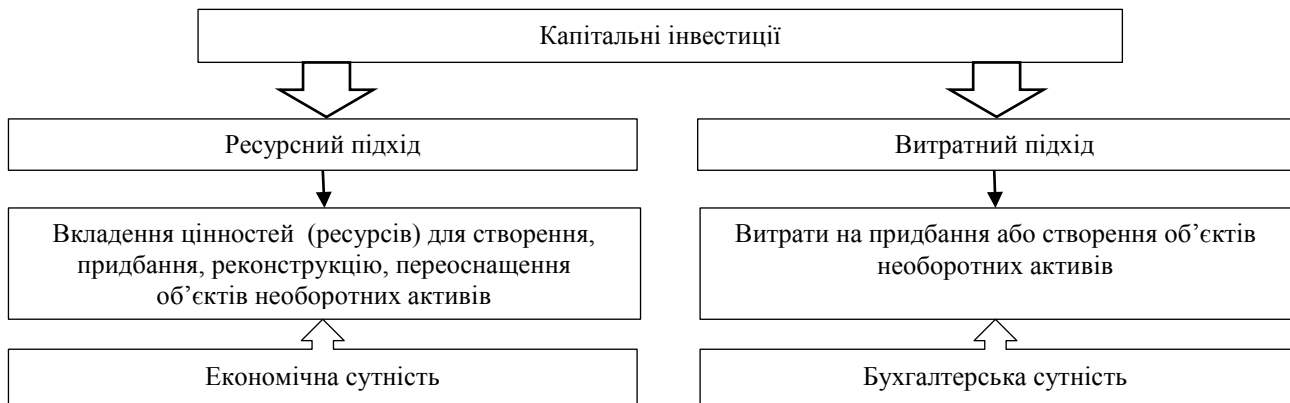

Рис. 1. Нормативне обґрунтування капітальних інвестицій

Джерело: обґрунтовано авторами

Таким чином, постає питання: капітальні інвестиції – це ресурси (активи) чи витрати?

На думку науковців, визначення капітальних інвестицій як витрат суперечить своїй природі, оскільки їх здійснення, на відміну від витрат, не призводить до зменшення економічних вигод та власного капіталу. Адже, як і будь-які інші інвестиції, вони є елементами не простого, а розширеного відтворення, здійснюються заради отримання прибутку, а, отже, призводять до приросту капіталу підприємства [14, с. 66].

Капітальні інвестиції, на відміну від поточних витрат, здійснюються на підприємстві з метою створення чи поліпшення активів, використання яких у майбутньому приведе до отримання економічних вигод, приросту капіталу. Витрачені цінності (грошові, нематеріальні, майнові, трудові тощо) формують первісну вартість об'єкта капітальних інвестицій і надалі капіталізуються, оскільки вартість введених в експлуатацію необоротних активів поступово зараховується до складу витрат підприємства у розмірі нарахованої амортизації впродовж терміну їх корисного використання [17].

За результатами опрацювання нормативно-правової бази та наукових думок вчених, вважаємо: капітальні інвестиції – це вкладення ресурсів у будівництво, придбання, виготовлення (створення, вирощування) та поліпшення з метою підвищення якісних характеристик об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів і довгострокових біологічних активів задля отримання в майбутньому економічних вигод. Авторська думка спрямована на розкриття дефініції досліджуваної категорії із врахуванням її бухгалтерського змісту. Також увага спрямована на визнання капітальних інвестицій активами, адже їх сутність

відповідає загальним критеріям визнання активів.

Варто відзначити, що при організації обліку капітальних інвестицій важливе значення має їх оцінка, класифікація, обґрунтування об'єктів, а також віднесення витрат до складу поточних (для підтримання об'єкта в робочому стані) і віднесення вкладень до капітальних (поліпшення функціональних властивостей об'єкта).

У нормативних документах відсутні будь-які рекомендації щодо оцінки та визнання капітальних інвестицій, а також не визначені єдині характеристики їх класифікації. Відсутність окремого стандарту і чітких рекомендацій щодо обліку капітальних інвестицій зумовлює використання різних стандартів обліку, залежно від об'єктів. Так, об'єктами обліку капітальних інвестицій, відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку, є: капітальне будівництво, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи [3].

Вважаємо, що для виокремлення об'єктів обліку капітальних інвестицій необхідно розглянути їх класифікацію.

Вивчення спеціальної літератури, наукових публікацій та нормативної бази засвідчує відсутність єдиної системи класифікації капітальних інвестицій та наявність різних підходів до виділення класифікаційних ознак. Враховуючи напрацювання науковців, пропонуємо узагальнену класифікацію капітальних інвестицій (табл. 3), що дасть змогу своєчасно та в повному обсязі систематизувати на рахунках обліку та відображати у звітності об'єктивну та достовірну інформацію.

Таблиця 3

Класифікація капітальних інвестицій для цілей обліку

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид
1	За групами необоротних активів	основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; нематеріальні активи; довгострокові біологічні активи
2	За об'єктами вкладення	земля; інвестиційна нерухомість, операційна нерухомість; споруди; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар; тварини, багаторічні насадження, лісові масиви, незрілі біологічні активи; інші матеріальні активи; нематеріальні активи; програмне забезпечення; права користування
3	За джерелами фінансування	внутрішні – власні; зовнішні – державні, регіональні, позикові, благодійні
4	За формами відтворення	будівництво, придбання, виготовлення (створення, вирощування), поліпшення (реконструкція, модернізація)
5	За термінами	короткострокові, середньострокові, довгострокові
6	За способом організації	господарські, підрядні, змішані

Джерело: обґрунтовано авторами

Дослідженнями підтверджено, що при визнанні капітальних інвестицій необхідно застосовувати загальні критерії визнання активів: існує імовірність того, що підприємство отримає у майбутньому економічні вигоди та вартість може бути достовірно визначена.

Вивчаючи норми стандартів бухгалтерського обліку, можна визначити, що капітальні інвестиції відображаються в обліку за дебетом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» та в Балансі за первісною вартістю. При цьому, первісна вартість визначається за сумою понесених витрат на виробництво чи

придбання об'єктів, або за справедливою вартістю інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів. Тому визначення первісної вартості об'єктів капітальних інвестицій залежить від способів надходження на підприємство об'єктів капітальних інвестицій та потребує використання різних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку для методологічних засад формування інформації про них.

Проблема обліку капітальних інвестицій полягає у тому, як розподілити понесені витрати і вкладення між поточними витратами та капітальними інвестиціями. Стандартами бухгалтерського обліку визначено, що витрати, які здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані, відносять до складу витрат, а витрати, які призводять до поліпшення його функціональних властивостей, капіталізуються.

Із цього приводу підтримуємо думку Сергєєвої Н.В. [14, с. 70] про необхідність:

- виокремлення загальних рис, що притаманні капітальним інвестиціям: вартість може бути достовірно визначена; існує ймовірність одержання економічних вигод у майбутньому; підприємство може здійснювати управління активом; підприємство володіє всіма вигодами і ризиками від активу;

- уточнення умов ідентифікації капітальних інвестицій: продовження строку експлуатації активу; зміна або оновлення основних частин; значне поліпшення техніко-економічних характеристик об'єкта; збільшення балансової вартості об'єкта на понад 50%.

Такий підхід дозволить правильно визначати балансову вартість активів та представляти у звітності об'єктивну інформацію про об'єкти необоротних активів та капітальні вкладення. Разом із цим, вважаємо за необхідне суб'єктам господарювання розробити власні критерії ідентифікації об'єктів капітальних інвестицій і відносити вартість ремонтних робіт (капітального ремонту) до складу капітальних інвестицій, і затвердити їх в обліковій політиці. Для об'єктивності визначення конкретних критеріїв варто створити кваліфікаційну комісію, вивчити технічну документацію та нормативно-законодавчу базу. По завершенню здійснюваних робіт з поліпшення чи капітального ремонту об'єктів основних засобів та представлених висновків кваліфікаційної комісії – затвердити наказ про віднесення понесених витрат до складу капітальних інвестицій.

Заслуговують підтримки твердження про те, що чинний План рахунків потребує уточнення в частині облікового забезпечення капітальних інвестицій, чинна нормативно-правова база не забезпечує цілісної картини результату капітальних вкладень. Науковцями пропонується введення додаткових субрахунків та аналітичних рахунків задля деталізації інформації про окремі об'єкти. Нинішня система обліку не придатна для чіткого розмежування і узагальнення витрат на проведення ремонтних робіт, а також представлення їх у частині капітальних вкладень та поточних витрат. Але, разом із тим, створення значної кількості субрахунків може ускладнити облік.

Враховуючи напрацювання науковців та власні судження, вважаємо доречним сформулювати таку систему рахунків обліку капітальних інвестицій, яка

б забезпечувала можливість здійснення аналітичної оцінки ефективності капіталовкладень та інвестиційної діяльності в цілому. Адже, за чинними нормативними документами капітальні інвестиції не розглядаються як окремий об'єкт бухгалтерського обліку, вони характеризуються у контексті з об'єктами необоротних активів.

Із метою забезпечення об'єктивності інформації про капітальні інвестиції, пропонуємо зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку (табл. 4).

Таблиця 4

Альтернативні субрахунки до рахунку 15 «Капітальні інвестиції»

Діючий план рахунків		Пропозиції авторів		Внесення змін, +
Субрахунок	Назва	Субрахунок	Назва	
151	Капітальне будівництво	151	Нове будівництво та розширення	+
152	Придбання (виготовлення) основних засобів	152	Придбання (виготовлення) основних засобів	
153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	
154	Придбання (створення) нематеріальних активів	154	Придбання (створення) нематеріальних активів	
155	Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів	155	Придбання (вирощування) лісових масивів та незрілих біологічних активів	+
X	X	156	Інвестиції у поліпшення	+

Джерело: обґрунтовано авторами

Пропозиції, представлені в таблиці 4, сформовано на підставі вивчення сутності та змісту досліджуваної дефініції та окремих складових окресленої термінології і дають можливість розглядати капітальні інвестиції як окремий об'єкт обліку та здійснювати оцінку раціональності здійснюваних вкладень.

Вище викладений матеріал дає можливість обґрунтувати основні завдання обліку капітальних інвестицій, які полягають у достовірному і своєчасному відображенні інформації для потреб управління: правильність документування обсягів та об'єктів будівельно-монтажних робіт; об'єктивність визначення вартості придбання або створення об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів, лісових масивів та незрілих біологічних активів; достовірність і об'єктивність визначення критеріїв розмежування ремонтних робіт капітального характеру; організація контролю за витрачанням ресурсів на будівництво, реконструкцію, ремонт та створення нових об'єктів.

Висновки. Проведені дослідження засвідчують неоднозначність законодавчого трактування поняття «капітальні інвестиції». Поряд із зазначеною дефініцією вживаються терміни «витрати», «капітальні вкладення», «незавершені капітальні інвестиції» тощо. Як наслідок, науковці обґрунтовують власні визначення, прирівнюючи капітальні інвестиції до витрат та вкладень капіталу чи цінностей.

Враховуючи сутність нормативних документів та наукові надбання вчених, нами висловлено власну думку щодо змісту досліджуваної категорії, в основі якої закладено бухгалтерську сутність. Сформоване визначення дало можливість удосконалити класифікаційні ознаки капітальних інвестицій та

запропонувати альтернативні субрахунки до рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Внесені пропозиції забезпечать підвищення інформативності облікової інформації з метою проведення об'єктивного аналізу та прийняття раціональних рішень у сфері інвестиційної діяльності.

Метою подальших наукових досліджень повинно стати розкриття сутності об'єктів капітальних інвестицій та методики їх обліку.

Список використаних джерел

1. Гончарук І.В., Бабина О.М. Концептуальні засади удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності для виробництва енергії з альтернативних джерел. *Colloquium-journal*. 2020. № 17 (69). С. 47-55.

2. Ізмайлов Я.О. Облік інвестицій в інновації за національними та міжнародними стандартами. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки*. 2011. Вип. 28, Ч. I. С. 33-37.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ міністерства фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

4. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік I : підруч. Вінниця : ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.

5. Калетнік Г.М., Козяр Н.О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 81-89.

6. Капітальні інвестиції. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm (дата звернення: 26.04.2021).

7. Методика розрахунку індексу капітальних інвестиційний : Наказ Державного комітету статистики України від 25 груд. 2009 р. № 494. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0494202-09#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

8. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

9. Подолянчук О.А., Коваль Н.І., Гудзенко Н.М. Облік в фермерських господарствах : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 374 с.

10. Podolianchuk O., Plakhtii T., Gudzenko N. Current liabilities and their accounting in the attracted capital management system. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5, № 3. P. 159-169.

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (ПСБО) 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

12. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

13. Радевич Т.В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних

інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 64-68.

14. Сергеева Н.В. Удосконалення підходів до визнання та обліку капітальних інвестицій. *Економіка АПК*. 2020. № 1. С. 65-73.

15. Соробогатова Н.Є. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80631> (дата звернення: 26.04.2021).

16. Хоменко М.М., Черевик Н.В., Нестеренко О.В. Особливості обліку об'єктів будівництва в Україні. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2014. Вип. 6 (89), Ч. 2. С. 106-110.

17. Ярмолук О.Ф., Дмитренко О.М. Особливості ідентифікації капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: www.economy.nayka.com.ua (дата звернення: 26.04.2021).

References

1. Honcharuk, I.V., & Babyna, O.M. (2020). Kontseptualni zasady udoskonalennya innovatsiyno-investytsiynoyi diyal'nosti dlya vyrobnytstva enerhiyi z alternatyvnykh dzherel [Conceptual principles of improving innovation and investment activities for energy production from alternative sources]. *Colloquium-journal*, 17 (69), 47-55 [in Ukrainian].

2. Izmaylov, Ya.O. (2011). Oblik investytsiy v innovatsiyi za natsional'nymy ta mizhnarodnymy standartamy [Accounting for investment in innovation according to national and international standards]. *Zbirnyk naukovykh prats CHDTU. Seriya: Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of ChSTU. Series: Economic Sciences*, 28, I, 33-37 [in Ukrainian].

3. Instruktsiya pro zastosuvannya Planu rakhunkiv bukhgalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboyazan i hospodarskykh operatsiy pidpryyemstv i orhanizatsiy [Instructions on the application of Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations]. (2021). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> [in Ukrainian].

4. Ishchenko, Ya.P., Podolyanchuk, O.A., & Koval, N.I. (2020). *Finansovyy oblik I [Financial accounting I]*. Vinnytsia: Kushnir YU.V. [in Ukrainian].

5. Kaletnik, H.M., & Kozyar, N.O. (2020). Stratehichni pidkhody do investuvannya ahrarnoho sektoru Ukrayiny v suchasnykh umovakh rozvytku APK [Strategic approaches to investing in the agricultural sector of Ukraine in modern conditions of agro-industrial complex development]. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex*, 12, 81-89 [in Ukrainian].

6. Kapitalni investytsiyi [Capital Investments]. (2021). ukrstat.gov.ua. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm [in Ukrainian].

7. Metodyka rozrakhunku indeksu kapitalnykh investytsiynyy: Nakaz Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrayiny № 494 [Methodology for calculating the capital investment index: Order of the State Statistics Committee of Ukraine № 494]. (2009, December 25). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0494202-09#Text> [in Ukrainian].

8. Podatkovyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine № 2755-VI]. (2010, December 2). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

9. Podolianchuk, O.A., Koval, N.I., & Hudzenko, N.M. (2019). *Oblik v fermerskykh hospodarstvakh* [Accounting in farms]. Kyiv: «Tsentр uchbovoyi literatury» [in Ukrainian].

10. Podolianchuk, O., Plakhtii, T., & Gudzenko, N. (2019). Current liabilities and their accounting in the attracted capital management system. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5, 3, 159-169 [in Ukrainian].

11. Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku (PSBO) 7 «Osnovni zasoby»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny № 92 [Regulation (standard) of accounting (PSBO) 7 «Fixed assets»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine № 92] (2000, April 27). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> [in Ukrainian].

12. Pro investytsiynu diyalnist: Zakon Ukrayiny №1560-XII [On investment activity Law of Ukraine №1560-XII] (1991, September18). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> [in Ukrainian].

13. Radevych, T.V. (2014). Normatyvno-pravove rehulyuvannya sutnosti kapital'nykh investytsiy [Regulatory regulation of the essence of capital investments]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 23, 64-68 [in Ukrainian].

14. Serhyeyeva, N.V. (2020). Udoskonalennya pidkhodiv do vyznannya ta obliku kapitalnykh investytsiy [Improving approaches to the recognition and accounting of capital investments]. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex*, 1, 65-73 [in Ukrainian].

15. Skorobohatova, N.Ye. (2021). Doslidzhennya sutnosti investytsiy ta investytsiynoyi diyalnosti [Research of the essence of investments and investment activity]. *ev.fmm.kpi.ua*. Retrieved from: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80631> [in Ukrainian].

16. Khomenko, M.M., Cherevyk, N.V., & Nesterenko, O.V. (2014). Osoblyvosti obliku obyektiv budivnytstva v Ukrayini [Features of accounting for construction projects in Ukraine]. *Visnyk KrNU imeni Mykhayla Ostrohradskoho – Bulletin of Mykhailo Ostrohradskyi KrNU*, 6 (89), 106-110 [in Ukrainian].

17. Yarmolyuk, O.F., & Dmytrenko, O.M. (2020). Osoblyvosti identyfikatsiyi kapitalnykh investytsiy v bukhhalterskomu obliku [Features of identification of capital investments in accounting]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 9. Retrieved from: www.ekonomy.nayka.com.ua [in Ukrainian].

Відомості про авторів

ПОДОЛЯНЧУК Олена Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: podolianchuk_1@i.ua).

ГУДЗЕНКО Наталія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент

кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна 3, e-mail: gudzenko_nm@i.ua).

PODOLIANCHUK Olena – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: podolianchuk_1@i.ua).

GUDZENKO Nataliya – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: gudzenko_nm@i.ua).

ПОДОЛЯНЧУК Елена Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, заведующая кафедрой учёта и налогообложения в отраслях экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: podolianchuk_1@i.ua).

ГУДЗЕНКО Наталия Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры учёта и налогообложения в отраслях экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: gudzenko_nm@i.ua).

УДК 338.488.2:640.43:658.821:339.924 (477)

DOI: 10.37128/2411-4413-2021-2-13

**ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТНИХ
ПЕРЕВАГ
РЕСТОРАННОГО
БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

СТАВСЬКА Ю.В.,
*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності, готельно-
ресторанної справи та туризму,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

ЯХНО Л.С.,
*викладач-методист Відокремленого структурного
підрозділу «Немирівський фаховий коледж
будівництва, економіки та дизайну
Вінницького національного аграрного університету»
(м. Немирів)*

У статті досліджено процес інтенсивного розвитку і глобалізації ресторанного бізнесу в Україні як частини сервісного сектору економіки, схильного до впливу багатьох чинників, різних за силою, тривалістю і напрямками впливу в умовах євроінтеграції.

Стаття присвячена розгляду позитивних і негативних факторів впливу на розвиток сфери гостинності. Серед них виділені екстенсивні та інтенсивні. Розглянуто розвиток готельно-ресторанного бізнесу, його вплив на якість життя громадян України. Особливу увагу приділено змінам і підходам, які відбулися в роботі закладів ресторанного господарства (далі – ЗРГ) в умовах пандемії та карантинних обмежень. Проведено аналіз розвитку ресторанного